

Mottagare

Barn- och utbildningsnämnden

Uppdrag effektivisering 2025**Förlag till beslut**

Informationen tas emot.

Sammanfattning

Barn- och utbildningsnämnden har beslutat om en procent effektivisering gällande bemanning inom utbildning och arbetslivsförvaltning. Det motsvarar totalt 9,251 miljoner kronor för grundskolan. Grundskolan hade 2024 ett underskott på 22,1 miljoner kronor, och tillsammans med minskade elevkullar, där uteblivna intäkter beräknas till 6 miljoner kronor, innebär det att skolan behöver spara in 37,3 miljoner kronor 2025. Tidigare åtgärdsplaner har endast minskat underskottet med 4 miljoner kronor, vilket visar att ytterligare nedskärningar är svåra att genomföra utan att påverka utbildningskvalitet samt arbetsmiljö för både elever och personal.

Eleveprognosen för de kommande tio åren visar en minskning med cirka 1 000 elever, främst på Norra Gotland och i Norra Visby. Detta kräver en långsiktig plan för skolorganisationen för att säkerställa att skolorna en hållbar organisation för att kunna erbjuda kvalitativ undervisning och en hållbar arbetsmiljö.

Effektiviseringen innebär en minskning av 14 tjänster motsvarande 1,3 procent av personalstyrkan. Intäkter för minskade elevkullar för 2025 innebär ytterligare drygt 9 tjänster. När även underskottet beaktas kan totalt 65 tjänster försvinna, vilket motsvarar drygt 6 procent av personalen. Minskningarna är omfattande och påverkar hela grundskolans organisation.

Konsekvenserna av personalnedskärningarna är allvarliga, särskilt för elever i behov av särskilt stöd. Nedskärningar av elevassistenter, socialpedagoger och andra resurspersoner kan leda till att fler elever får svårigheter att klara skolan. Skolledare rapporterar redan om ökade utmaningar med att uppfylla skollagens krav, och antalet anmälningar om hot och våld mot personal har ökat. Specialpedagogiskt stöd riskerar att försvagas, och brist på resurser kan försämra möjligheten att snabbt identifiera och stötta elever med behov.

Sammanfattningsvis innebär de ekonomiska besparingarna en stor utmaning för Gotlands grundskolor, där både undervisningskvalitet och arbetsmiljö

påverkas negativt.

Ärendebeskrivning

Barn- och utbildningsnämnden har fattat beslut om effektivisering inom området bemanning motsvarande 14,4 miljoner kronor. För grundskolans del utgör det 9,251 miljoner kronor. (BUN 2024/2300)

Grundskolan gjorde under 2024 ett negativt resultat om 22,1 miljoner kronor. Vidare påverkar minskade elevkullar intäkterna i grundskolans budget med ytterligare 6 miljoner kronor för 2025. Sammantaget med pålagd effektivisering har grundskolan drygt 37,3 miljoner att hämta hem för att nå en budget i balans.

De åtgärdsplaner som upprättades under 2024 minskade budgetunderskottet med drygt 4 miljoner kronor. Utgångsläget inför 2024 var drygt 26 miljoner kronor i underskott. Att underskottet inte minskade mer visar att ytterligare besparingar på befintlig organisation är svår att genomföra. Elever behöver personal för att klara sin skolgång och ytterligare nedskärningar kommer att påverka arbetsmiljön för både elever och personal negativt. Enligt Skolinspektionen och Skolväsendets överklagandenämnd får ekonomiska resurser inte styra elevens rätt till särskilt stöd.

Ytterligare en faktor som påverkar grundskolans ekonomi långsiktigt är att elevprognosen för kommande tio år visar att elevantalet ska sjunka med cirka tusen elever fram till 2033. Störst blir minskningarna på Norra Gotland och i Norra Visby.

Med tanke på elevprognos och rådande ekonomiska läge för grundskolan behöver en långsiktig plan kring framtida skolorganisation formuleras. Redan idag flyttar vårdnadshavare sina barn till skolor med behöriga lärare och fler klasskamrater, vilket kan leda till att skolor urholkas och lägger ned sig själva vilket inte. En trend som kan fortsätta med sjunkande elevtal. Gotlands skolorganisation behöver anpassas efter rådande förhållanden. En strategisk geografisk plan för att förse hela Gotland med grundskolor som har tillräckligt med elever för att erbjuda kvalitativ undervisning i dynamiska klasser och vara en bra arbetsplats för grundskolans personal och elever behöver tas fram.

Förutom det kommunala uppdraget, som i det här fallet innebär att sträva mot en budget i balans finns det statliga uppdraget utifrån skollag och läroplan. Grundskolans verksamhet styrs av skollagen¹ och LGR22². Huvudmannen har ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i lag och läroplan.

De effektiviseringar grundskolan står inför kommer få stora konsekvenser. Huvudmannen har ansvar att anordna en skola där varje elev ska få

¹ [Skollag \(2010:800\) | Sveriges riksdag](#)

² [Läroplan \(Lgr22\) för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet - Skolverket](#)

förutsättningar att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Elever ska alltså få både utmaningar och stöd utifrån individens behov.

Ett av barn- och utbildningsnämndens mål är att fler elever ska bli behöriga till gymnasiet. Denna målsättning kommer att bli svår att nå med de personalminskningar som effektiviseringskrav och resultatkrav ställer på grundskolans verksamhet. När rektor måste effektivisera i sin verksamhet är det i första hand icke lagstadgade tjänster som ses över. Dessa tjänster utgör ofta det extra stöd som elever i behov har rätt till. När det uteblir får eleven det ännu svårare i skolan och arbetsmiljö för både elev och övrig personal påverkas.

I grundskolan arbetar olika kategorier av personal:

Rektor – leder och fördelar arbetet på skolenheten (lagstadgad tjänst)

Biträdande rektor – stödjer rektor i arbetet eller leder och fördelar arbetet likt en rektor om man har egen ansvar för någon skola.

Skoladministratör: Sköter skolans administrativa uppgifter, elevregistreringar, betyg, ekonomi med mera. Flera utgör ledningsstöd till rektor.

Lärare: Planerar, genomför och utvärderar undervisning. Bedömer och betygsätter elever. Ansvarar för att eleverna har trygghet och studiero i skolan. Ansvar för kontakt med vårdnadshavare. (lagstadgad tjänst)

Fritidspedagog/lärare mot fritidshem: Planerar, genomför och utvärderar undervisning i fritidshemmet. Leder övrig personal på fritidshemmet. (lagstadgad tjänst)

Förskollärare: Planerar, genomför och utvärderar undervisning i förskoleklass. Ansvar att skolförbereda eleverna.

Specialpedagog: Utreder elevers behov av extra anpassningar och särskilt stöd. Handleder lärare i hur de kan anpassa undervisningen i klassrummet för elever eller hur ett särskilt stöd ska utformas. Deltar i skolans elevhälsoteam. Arbetar stödjande med enskilda elever när tid finns. (lagstadgad tjänst)

Speciallärare: Undervisar elever i behov av stöd. Utreder elevers behov av extra anpassningar och särskilt stöd samt handleder om specialpedagog saknas. (lagstadgad tjänst)

Barnskötare: Arbetar oftast på fritidshemmet, men även som stöd i klassrummen under skoltid.

Socialpedagog: Arbetar med elevers sociala utveckling på olika sätt. Finns ofta på raster och håltimmar för att stödja elever. Arbetar med elever som har stor frånvaro. Stödjer lärare med kontakt med vårdnadshavare om det uppstått någon händelse på skolan som behöver utredas. Deltar ofta i skolornas trygghetsteam. Kompletterande kompetens för att avlasta lärarna.

Elevassistent/elevresurs: Arbetar med enskild elev i eller utanför klassrummet. Det kan vara elever som behöver stöd kring beteendeproblematik, behöver särskilt stöd en till en eller kan ha en fysisk åkomma som till exempel diabetes eller att man är rörelsehindrad.

Lärarassistent: Stödjer lärare i planering, rättning, förbereda lektioner. Stödjer elever i klassrummet. Har kontakt med vårdnadshavare.

Skolbibliotekarier: Ansvarar för skolbiblioteket för att erbjuda ett bra utbud

av böcker till skolans elever. Gör urval och beställer böcker. (lagstadgad tjänst)
Elevvärd, cafévärd, vaktmästare, måltidsbiträdande: Ett fåtal tjänster i grundskolans verksamhet. Servar elever och personal med praktiska göromål i verksamheten.

En effektivisering på grundskolans budget får följande utfall för skolorna

Skolområde	Effektivisering	Tjänster		Bokslut 24	Tjänster
Chef för grundskolan	-283	-0,44		6 017	ej
Modersmål inkl. Lotsen	-339	-0,52		-2 886	-4,47
Solberga	-797	-1,23		-971	-1,50
Tjelvar	-253	-0,39		-1 509	-2,34
Gotlands resursskola	-288	-0,45		-4 200	-6,51
Alléskolan	-411	-0,64		-1 029	-1,59
Norrbacka SO	-637	-0,99		1 430	ej
Väskinde SO	-404	-0,63		-2 196	-3,40
Södervärn	-732	-1,13		1 232	ej
Gråbo	-385	-0,60		-887	-1,37
Terra Nova	-266	-0,41		-1 304	-2,02
Lyckåker	-265	-0,41		-46	-0,07
Västerhejde SO	-418	-0,65		-1 291	-2,00
Norra Gotlands SO	-853	-1,32		-4 675	-7,24
Roma SO	-782	-1,21		-3 135	-4,86
Sudret SO	-936	-1,45		-3 120	-4,83
Klinte SO	-552	-0,86		49	ej
Anpassad skola	-651	-1,01		-3 611	ej
Summa	-9 251	-14,33		-27 249	-42,22

Antal tjänster är beräknade utifrån en medianlön, oaktad personalkategori. (37 075 kronor/månad)

Norrbacka skolområde: Norrbacka, Polhem, S:t Hans

Väskinde skolområde: Väskinde, Stenkyrka

Västerhejde skolområde: Västerhejde, Eskelhem

Norra Gotlands skolområde: Färösund, Lärbro, Solklintskolan, Fole

Roma skolområde: Roma, Endre, Dalhem, Vänge, Kräklingbo

Sudrets skolområde: Höghuskolan, Garda, Stånga, Havdbem, Öja

Klinte skolområde: Klinte, Sanda

Bokslutet 2024 för grundskolan redovisar ett underskott om 22,1 miljoner kronor. I tabellen ovan påvisas antal tjänster som varje skolenhet med underskott behöver spara in för att närma sig budget i balans 2025.

Tabellen visar också antal tjänster som varje skolområde behöver minska i personal för att möta effektiviseringskravet på en procent för grundskolan 9, 251 miljoner. Effektiviseringskravet motsvarar 14 tjänster motsvarande 1,3 procent av grundskolans totala personalvolym. Lägger man till de tjänster som utgör grundskolans underskott 2024 blir det totalt 56 tjänster och med minskade elevintäkter för 2025 behöver ytterligare 9 tjänster sparas in. Totalt rör det sig om 65 tjänster motsvarande drygt 6 procent av grundskolans personalvolym.

För att åskådliggöra grundskolans personalvolym finns här en tabell över antalet elever samt antal personal.

Skolområde	Antal elever	Antal personal
Solberga	622	84
Tjelvar	164	33
Gotlands resursskola	52	36
Alléskolan	304	50
Norrbackaskolan	162	22
Polhemskolan	149	26
S:t Hansskolan	154	25
Väskinde	241	35
Stenkyrka	25	13
Södervärn	657	81
Gråbo	212	52
Terra Nova	168	31
Lyckåker	161	32
Västerhejde	264	38
Eskelhem	50	11
Fårösund	134	29
Lärbro	111	16
Solklint	163	43
Fole	131	16
Roma	348	55
Kräklingbo	49	5
Dalhem	96	15
Endre	81	14
Vänge	42	7
Klinte	301	51
Sanda	72	10
Högby	336	55
Garda	112	20
Stånga	93	14
Havdhem	98	17
Öja	40	7
Anpassad skola	73	89

Tabellen visar skolornas elevantal (per 250108) samt personalantal (per 241231)

För att illustrera antalet tjänster som berörs kan följande jämförelser göras.
65 tjänster motsvarar:

All personal på Alléskolan + Endre skola (65 tjänster)

All personal på Fole+ Sanda+ Endre + S:t Hansskolan (65 tjänster)

All personal på Högbyskolan + Sanda skola (65 tjänster)
All personal på Öja + Vänge + Kräklingbo + Sanda + Eskelhem + Stenkyrka +
Endre (67 tjänster)

Effektiviseringen om en procent, drygt 14 tjänster, motsvarar exempelvis.

All personal på Kräklingbo + Vänge skola (14 tjänster)
All personal på Dalhem skola (15 tjänster)
All personal på Sanda + Kräklingbo skola (15 tjänster)
All personal på Stånga skola (14 tjänster)

Jämförelserna visar att det är omfattande påverkan på hela grundskolans organisation. Alternativet att minska antalet anställda med en eller två personal per skolenhet bedöms inte rimlig då gränsen för hållbar arbetsmiljö för personal och elever är nådd.

Effektiviseringen gällande en procent beräknad på besparing/elev

Solberga och Södervärn tillsammans med Roma skolområde har lägst besparing/elev. Solberga och Södervärn är de skolor som har högst andel elever/personal. Solberga och Södervärn har sin verksamhet samlad på ett ställe och har lättare att resursfördela sin personal på ett effektivt sätt. Norra Gotland SO och Sudret SO har större besparing per elev. De har heller inte samma möjligheter till samordning då verksamheten är uppdelad på flera olika skolor, vilket avspeglar sig i antalet elever/personal. Gråbo sticker ut som den skola som får störst besparing/elev, samtidigt som de har lägst antal elever/personal. Avvikelsen beror på socioekonomiska faktorer.

Grundskolan strävar efter att öka likvärdigheten. Effektivisering och resultatkrav kommer snarare att öka skillnaden mellan skolorna.

Skolområde	Effekt- ivisering t- kr	Antal elever	Antal elever per personal oaktad tjänst	Antal skolor i skolområdet	Besparing/elev i kr
Chef för grundskolan	-283			0	Inga elever
Modersmål inkl. Lotsen	-339	413	9,2	0	820
Solberga	-797	622	7,4	1	1281
Tjelvar	-253	164	5,0	1	1 542
Gotlands resursskola	-288	52	1,4	3	5 538
Alléskolan	-411	304	6,1	1	1 351
Norrbacka SO	-637	465	6,3	3	1 369
Väskinde SO	-404	266	5,5	2	1 518
Södervärn	-732	657	8,1	1	1 114
Gråbo	-385	212	4,1	1	1 816
Terra Nova	-266	168	5,4	1	1 583
Lyckåker	-265	161	5,0	1	1 645
Västerhejde	-418	314	6,4	2	1 331
Norra Gotlands SO	-853	539	5,2	4	1 582
Roma SO	-782	616	6,4	5	1 269
Sudret SO	-936	679	6	5	1 378
Klinte SO	-552	373	6,1	2	1 479
Anpassad skola	-651	73	0,82	4	8 917
Summa	-9 252				

Tabellen visar antal elever i skolor och skolområden, antal elever fördelat på personal, hur många skolor varje skolområde omfattar samt hur effektiviseringskravet ser ut som besparing/ elev.

Konsekvenser

En effektivisering om en procent gällande bemanning kommer att få konsekvenser. Under 2024 gjorde rektorer åtgärdsplaner för att nå en budget i balans. Grundskolan lyckades minska underskottet med 4 miljoner 2024. De flesta skolor klarar inte budgetkravet idag, vilket gör att ytterligare effektiviseringar kommer att bli mycket kännbara. Skolledarna signalerar redan om att det är svårt att följa skollagens krav för elevernas rätt till utbildning och även att säkerställa en god arbetsmiljö för personalen. Andelen anmälningar kring hot och våld från elever mot personal har ökat.

- **Särskilt stöd**

Alla barn och elever har rätt till ledning och stimulans för att kunna utvecklas så långt som möjligt. En del elever har också rätt till extra anpassningar och särskilt stöd. Elever som har behov av olika slag ökar konstant. Elever behöver extra anpassningar och särskilt stöd för att klara att delta i undervisningen och inhämta kunskaper. Elever med beteendeproblematik behöver trygga vuxna som sätter tydliga ramar och lotsar elever till ett mer hållbart beteende. Elevers frånvaro i skolan fortsätter att öka, något som kräver mycket från skolan även om ansvaret för att eleven finns i skolan ligger hos vårdnadshavarna. En ny kategori elever som gjort entré i skolan är elever på väg in i kriminalitet eller i kriminalitet. Runt dessa elever behövs ny kompetens.

Vid en effektivisering av bemanningen i skolorna är det tyvärr elevassistenter, socialpedagoger och andra resurspersoner som går att spara på. Konsekvenserna för de elever som behöver dem blir omfattande. Skolorna skulle behöva utöka stödet och ett behov av ytterligare kompetens i form av beteendevetare.

När elever inte får det stöd de behöver tenderar deras svårigheter att öka och minska deras möjligheter att få godkända betyg till gymnasiet.

- **Specialpedagogiskt stöd**

Finns inte resurspersonal till elever i behov av stöd riskerar specialpedagog/speciallärare att få gå in och undervisa i större omfattning. Nödvändiga kartläggningar och utredningar riskerar då att fördröjas eller utebli då tiden går åt till enskilda elever. En brist som Skolinspektionen pekar på i de granskningar de genomfört på tre skolor under 2024. Skolor har inte varit tillräckligt snabba att kartlägga och utreda behov av extra anpassningar eller särskilt stöd.

- **Studiehandledning**

Modersmålsenheten har under 2024 minskat sin personalstyrka med sju personal. Ytterligare finns det behov av att minska personalgruppen med fem tjänster för att nå en budget i balans.

Redan nu har modersmålsenheten svårt att tillgodose de behov av studiehandledning som föreligger för elever i åk 1 – 6. Även här har

Skolinspektionen gett huvudman ett föreläggande om att elevers rätt till studiehandledning måste tillgodoses. Modersmålsenheten behöver snarare anställa än varsla för att möta skollagens krav.

- **Arbetsmiljö**

I systemet för det systematiska arbetsmiljöarbetet inkommer anmälningar om hot och våld. Anmälningarna om våld från elever mot personal ökar och tenderar gå ner i åldrarna. Många av anmälningarna påvisar en avsaknad av resurspersonal till elever i behov av stora anpassningar. Sjukfrånvaro hos tillsvidareanställd personal där vikarie inte får sättas in första dagen påverkar också bemanningen runt dessa elever. Svårigheter att få tag på vikarier vid längre frånvaro finns för vissa skolenheter, ofta utanför Visby.

- **Likvärdigheten sjunker**

Som redovisats ovan ses stora skillnader i besparing/elev och antal elever/personal. Effektiviseringen slår hårdare mot mindre enheter med färre elever. Det snarare ökar än minskar likvärdigheten mellan skolorna då det inte finns samma möjlighet att resursfördela personal på som man gör i en större enhet. Tillgången på elevhälsa anpassas också efter antal elever och skolor med få elever har redan svårt att få till en kontinuitet i elevhälsoarbetet.

Övriga besparingsresonemang

- **Avveckla icke lagstadgad verksamhet**

Inom grundskolan finns Gotlands resursskola som inte är en lagstadgad verksamhet. En avveckling av den skulle innebära en personalminskning med 36 tjänster. Elever som finns i dessa verksamheter skulle då få återgå till sina ordinarie skolenheter. Det kommer att bli mycket svårt att tillgodose dessa individers specifika behov av särskilt stöd och anpassningar på varje enskild skola utan att markant öka hemskolornas personalstyrka och därmed personalkostnad. Dessutom riskerar vi att tappa den kompetens som finns inom Gotlands resursskola. Åtgärden bedöms därför inte rimlig eller genomförbar.

- **Samordna små enheter**

Genom att samordna mindre enheter med större enheter skapas bärkraftiga skolor som erbjuder elever kvalitativ undervisning. En långsiktig plan med tanke på sjunkande elevunderlag bör tas fram för att säkra Gotlands behov av grundskolor såväl på landsbygden som i Visby. Skolskjutskostnaden bör minska då transporter mellan enheter under skoltid försvinner. Åtgärden bedöms som rimlig och lämplig att genomföra.

- **Ekonomistöd**

Ett ökat ekonomistöd skulle bidra till bättre kontroll över grundskolans ekonomiflöden. Åtgärden bedöms som rimlig att genomföra.

- **Inte erbjuda frukost på fritids**

Antalet personal som behövs på morgonfritids kan minska då ett arbetsmoment försvinner. Får stor påverkan på elever som kommer tidigt och måste äta frukost innan de kommer. Elever kan få svårt att tillgodogöra sig undervisningen om de går ner i energinivå innan skolans lunch serveras. Det blir också kännbart för elever som av olika anledningar inte får frukost hemma. Åtgärden bedöms inte som rimlig att genomföra.

Bedömning

Den samlade bedömningen är att effektiviseringskravet kommer att få betydande konsekvenser för att upprätthålla och sträva mot en kvalitativ och likvärdig undervisning

Skolinspektionens rapporter visar att vi brister i att ge elever särskilt stöd och extra anpassningar i den omfattning de har rätt till. Vidare tillhandahåller grundskolan inte studiehandledning i tillräcklig omfattning och det redan innan kravet på effektivisering ställts.

En långsam utarmning av personal på befintliga enheter bedöms inte som en framkomlig väg för att få grundskolans ekonomi i balans. En långsiktig plan för en hållbar grundskoleorganisation med bärkraftiga enheter spridda över Gotland behöver tas fram. Detta för att säkerställa växande generations rätt till en kvalitativ och likvärdig undervisning som ger dem möjligheter att utbilda sig till vad de önskar och förhoppningsvis så småningom berika Gotland med sin arbetskraft.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse utbildnings- och arbetslivsförvaltningen 2025-01-30

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Torsten Flemming
Utbildningsdirektör

Jörgen Norström
Avdelningschef grundskolan